

УДК 343.3

КОВАЛЕНКО А.В.

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Стаття присвячена аналізу сучасного стану міжнародного співробітництва за участі України щодо подолання організованої злочинності. Зазначено, що сучасний стан міжнародного співробітництва щодо подолання організованої злочинності являє собою сумісну роботу, участь у спільних справах, що належать до відносин між народами, державами, в будь-якій сфері.

Ключові слова: злочинність, міжнародне співробітництво, транснаціональна злочинність, поліція, організована злочинність.

Статья посвящена анализу современного состояния международного сотрудничества при участии Украины по преодолению организованной преступности. Указано, что современное состояние международного сотрудничества по преодолению организованной преступности представляет собой совместную работу, участие в общих делах, относящихся к отношениям между народами, государствами, в любой сфере.

Ключевые слова: преступность, международное сотрудничество, транснациональная преступность, полиция, организованная преступность.

The article is devoted to analysis of the current state of international cooperation involving Ukraine to overcome organized crime. In practice, to date, crime went beyond this or that state and acquired the status of transnational. So obvious is the fact that one country, regardless of the resources it uses to fight crime, not unable to completely overcome all the above manifestations of crime, and the more independently and effectively combat transnational organized crime, while using existing forms of international cooperation. The current state of international cooperation on tackling organized crime is a joint operation, participation in joint cases belonging to relations between nations, states, in any field. Regarding Ukraine's participation in international cooperation to combat organized crime, it should be noted that it has a structure that consists of bilateral, regional and universal cooperation. Overall, Ukraine's participation in international cooperation on tackling organized crime is mandatory, and its apparent consequences. Moreover, the recent events in Ukraine only emphasize the need to improve international cooperation in this regard. In addition, for our country participate in international cooperation on tackling organized crime is important also because it is one of the tasks of Ukraine's integration into the world community of civilized nations.

Key words: crime, international cooperation, transnational crime, police, organized crime.

Останні події, які відбуваються в різних країнах, незважаючи на рівень розвитку суспільства, економічний і політичний стан, говорять про те, що злочинність становить досить серйозну загрозу. У цьому плані, на жаль, і Україна не є винятком.

Як показує практика, натепер злочинність вийшла за межі тієї чи іншої держави й набула статусу транснаціональної. Із кожним днем зростає кількість різного роду угруповань і об'єднань, з'являються нові види злочинів, такі, наприклад, як незаконні дії у сфері трансплантології, злочини у сфері інформаційних технологій, міжнародний тероризм, міжнародна корупція, легалізація злочинно здобутого майна й багато інших. Тож стає очевидним, що одна країна, незалежно від тих ресурсів, які вона використовує в боротьбі зі злочинністю, не в змозі повністю подолати всі зазначені вище прояви злочинності, а тим більше – самостійно й ефективно боротися із транснаціональною організованою злочинністю, при цьому застосовуючи існуючі форми міжнародного співробітництва.

Взагалі останніми роками роль міжнародного права суттєво зросла, оскільки воно є потужним інструментом співпраці учасників світової спільноти із різних питань людського буття, із проблем протидії злочинності й кримінологічного забезпечення поліцейської діяльності.

© КОВАЛЕНКО А.В. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права та процесу (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Мета статті полягає в ґрунтовному аналізі міжнародної співпраці України щодо боротьби зі злочинністю й висвітленні сучасного стану й перспектив у вказаній сфері.

Здійснення міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю є надзвичайно актуальною темою, яка висвітлюється як в загальних працях із міжнародного права, так і в навчальних підручниках і посібниках. Багато науковців досліджують різні аспекти міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю, в тому числі за участю України. Серед них слід відмітити В.В. Бикова, В.Н. Каламкар'яна В.М. Волженкіна, В.А. Карташкіна, І.І. Лукашука, С.Г. Ляхова, С.В. Черніченка, О.І. Виноградова, П.Д. Біленчука, С.Є. Єркенова й ін.

Усі країни світу повинні усвідомлювати, що жодна із них не захищена від транснаціональної злочинності. Саме тому в сучасному міжнародному праві боротьба зі злочинністю належить до пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва всіх держав і зумовлена необхідністю взаємодії держав у цій важливій справі [1].

Для подолання зростаючих загроз організованої злочинності, тероризму, екстремізму, корупції, незаконного обігу наркотиків і зброї, торгівлі людьми, злочинності щодо неповнолітніх, інших викликів і загроз міжнародній і національній безпеці, а також для розвитку ділових і людських контактів особливо важливим стає ефективне використання можливостей міжнародного поліцейського співробітництва й прийняття на національному й міжнародному рівнях заходів щодо вдосконалення механізмів і правової бази цієї діяльності, а також пошук найбільш ефективних шляхів, засобів і методів протидії кримінальним проявам [2; с 36].

Як свідчить світовий досвід, держава має значні переваги в боротьбі з організованою злочинністю й завжди, при наявності політичної волі, виходила переможцем у подоланні криміналізації суспільних відносин. Так, суспільство завжди є принципово сильнішим за злочинне співтовариство, й лише недостатня його організація дозволяє кримінальним структурам вільно почуватися в ньому, безумовна підтримка основної частини населення завжди була й буде на боці тих, хто веде непримиренну боротьбу зі злочинністю, матеріальні й духовні ресурси держави незрівнянно вищі за можливості кримінального співтовариства. Тому протидія організованій злочинності повинна носити характер загальнодержавної політики й передбачати систему заходів політичного, економічного, правового, адміністративного, пропагандистського й спеціального спрямування, що мають одну стратегію й націлені на досягнення єдиних цілей і задач [3].

Поняття «міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю» завжди викликало інтерес і наукові суперечки щодо власного значення. Так, наприклад, О.Г. Волеводз стверджує, що міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю являє собою регульовану нормами міжнародного й внутрішньодержавного права погоджену діяльність різних країн із захисту інтересів особи, суспільства й держави від міжнародних і транснаціональних злочинів, а також із прийняття суб'єктами цієї діяльності обумовлених національним кримінальним законодавством заходів, спрямованих на забезпечення національного кримінального процесу й відправлення правосуддя їхніми судами в справах про злочини, що посягають на внутрішньодержавний порядок [4, с. 28].

О.І. Бастрікін пропонує розрізняти міжнародну допомогу й міжнародну співпрацю в боротьбі з організованою злочинністю. Він стверджує, що «... основна різниця між допомогою й співробітництвом полягає в характері тих дій, які здійснюються у випадку надання допомоги або співробітництва в кримінальних справах. Міжнародна правова допомога передбачає виконання окремих дій, покликаних сприяти вирішенню певних питань, пов'язаних із розслідуванням, судовим розглядом і виконанням покарання в окремих кримінальних справах. Співробітництво ж означає цілеспрямовану й постійну, спільну й узгоджену, широку за масштабами й різноманітну за формами й напрямками діяльність компетентних правоохоронних органів, яка стосується загальних інтересів держав, що співпрацюють, і спрямована на досягнення єдиних цілей у боротьбі зі злочинністю [5, с. 24–25].

Отже, можна зробити висновок, що міжнародна допомога є одним із напрямів сучасного міжнародного співробітництва у боротьбі з організованою злочинністю.

Взагалі варто зазначити, що міжнародне співробітництво щодо подолання організованої злочинності не може й ніколи не існувало самостійно, оскільки є невід'ємною складовою міжнародних відносин.

Так, Л.А. Філяніна стверджує, що міжнародна боротьба зі злочинністю не є міжнародною в буквальному значенні цього слова. Особа, яка скоїла суспільно небезпечне діяння на території певної держави й підпадає під її юрисдикцію, виїжджає за її межі для уникнення будь-якої відповідальності. Також під юрисдикцію держави підпадають особи, які скоюють злочини по– за її територією, наприклад, у відкритому морі на морських суднах, що ходять під прапором цієї держави. З урахуванням того, що в усіх випадках стосовно злочинів діє принцип юрисдикції тієї чи іншої держави, під міжнародною боротьбою зі злочинністю розуміється комплекс ефективних методів і заходів, спрямованих на співробітництво держав у боротьбі з окремими видами злочинів, вчиненими індивідами, у сфері їх попередження, розкриття й видачі злочинців [6].

Взагалі міжнародне співробітництво щодо боротьби з організованою злочинністю має давню історію й не простий шлях становлення. Із розвитком зазначеної сфери відповідно розвивались і вдо-

сціоналювались певні форми співробітництва. Особливо яскраво це спостерігається на прикладі обміну інформацією. Якщо раніше між державами відбувалася проста передача інформації щодо особи злочинця чи групи осіб, то на сучасному етапі міжнародного співробітництва обсяг інформації значно збільшився й наповнився різними даними щодо злочинної сфери.

На сучасному етапі розвитку суспільства міжнародним співтовариством здійснюється процес відпрацювання загальної політичної домовленості у формуванні глобальних зусиль щодо боротьби із різноманітними проявами злочинності, а саме тієї злочинності, яка виходить за межі однієї держави або вчиняється організованими злочинними групами, до складу яких входять громадяни різних держав [6].

В цілому сучасний стан міжнародного співробітництва щодо подолання організованої злочинності є спільною роботою, участю в спільних справах, що належать до відносин між народами, державами, у будь-якій сфері.

Відповідно до Статуту ООН, Декларації про принципи міжнародного права, Заключного акту Народи з безпеки й співробітництва держав у Європі, всі держави повинні підтримувати й розвивати співробітництво одна з одною відповідно до цілей і принципів Статуту ООН, інших міжнародно-правових документів і зобов'язань.

Нажаль, останні події, які відбуваються як в Україні, так і в різних зарубіжних країнах, свідчать про те, що організована злочинність не зменшується, а, навпаки, має всі ознаки зростання. Тому як Україна, так і інші держави повинні вживати відповідних заходів щодо протидії, в першу чергу, проявам організованої злочинності.

Для вирішення питань протидії міжнародній організованій злочинності світове співтовариство повинно в першу чергу: узгодити існуючі класифікації злочинів, які становлять небезпеку для декількох або всіх держав; здійснювати координацію заходів щодо попередження міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру; встановити юрисдикції над злочинцями й злочинцями; забезпечити принцип невідворотності покарання; організувати надання правової допомоги в кримінальних справах, в тому числі видачу злочинців [6].

Окрім цього, до сучасного міжнародного співробітництва щодо подолання організованої злочинності слід віднести міжнародне поліцейське співробітництво, яке являє собою досить складну систему правовідносин у сфері зовнішньої політики, міжнародного й кримінального права, правозастосовчої, організаційно-управлінської, інформаційної й наукової діяльності, здійснюваної державою за допомогою державних органів і посадових осіб, а також міжнародних організацій із протидії злочинності й поведження із правопорушниками [7].

У сфері міжнародних відносин поліцейське співробітництво є досить важливим, оскільки забезпечує внутрішньодержавний порядок, безпеку держави і її громадян.

Міжнародне поліцейське співробітництво є специфічною діяльністю держав і інших суб'єктів міжнародних відносин у сфері попередження злочинності, протидії й боротьби із нею, а також поведження із правопорушниками. При цьому обсяг, основні напрями й форми співробітництва визначаються значимістю й особливостями міжнародної й внутрішньодержавної злочинності, а також політикою різних держав у сфері протидії злочинності, розвитком правової системи цих держав, ступенем їх включеності в міжнародні відносини. Здійснюється воно, як правило, в таких формах: обмін інформацією про факти злочинів (про осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів, розшукуваних, їхні зв'язки, адреси й т.п.); перевірка показань підозрюваних; проведення розшуку й арештів майна, допитів або опитувань громадян; обстеження об'єктів і місць; надання оригіналів або засвідчених копій відповідних документів і матеріалів, включаючи банківські, фінансові, юридичні й ділові документи; передача органам іншої держави нагляду за умовно засудженими або умовно звільненими; передача засуджених до позбавлення волі для подальшого відбування покарання в держави їх громадянства або постійного місця проживання; захист прав і свобод громадян цієї держави при здійсненні правосуддя в іншій країні; отримання даних із іноземних організацій, установ, торгових і промислових фірм; виконання оперативно-розшукових заходів; профілактика й припинення злочинів, щодо яких укладено угоди між державами; сприяння в підготовці й підвищенні кваліфікації кадрів; надання матеріально-технічної й консультативної допомоги; обмін досвідом роботи; проведення спільних наукових досліджень із проблем, що становлять спільний інтерес; участь в офіційних заходах (конгресах, нарадах) і науково-практичних конференціях (семінарах, симпозіумах), на яких обговорюються проблеми міжнародного співробітництва в попередженні організованої злочинності, боротьби із нею й при поведженні із правопорушниками [7].

Отже, можна зробити висновок, що міжнародне співробітництво щодо подолання організованої злочинності є багатограним явищем і має різні складові, за допомогою яких здійснюється ряд дій, спрямованих на подолання проявів злочинної діяльності на території тієї чи іншої держави.

Окрім цього, натеper на міжнародному рівні існує конвенційний механізм боротьби з організованою злочинністю, її фінансуванням і корупцією, що свідчить про якісно новий рівень розуміння й готовність світового співтовариства протидіяти небезпечним видам злочинів.

Варто погодитися із думкою В.Г. Жаровської, яка стверджує, що необхідність об'єднання зусиль держав у боротьбі проти злочинності вимагає інтернаціоналізації кримінального права й кримі-

нально-процесуальних систем різних держав, більшої взаємодії між собою й міжнародним правом. У результаті спільних зусиль держав і міжнародних організацій повинні вироблятися універсальні, єдині поняття міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру, що включатимуться в національні законодавчі системи. Нині низка складів злочинів міжнародного характеру у внутрішніх законодавствах заснована на національних дефініціях. Але потрібні єдині нормативні визначення на міжнародному рівні, які обумовлені необхідністю створення єдиного правового простору, що дозволить більш ефективно боротися зі злочинністю в міжнародному масштабі [8].

Сучасний стан міжнародного співробітництва щодо подолання організованої злочинності все ж таки знаходиться на стадії розвитку й удосконалення. За останні роки міжнародна спільнота приклала чимало зусиль для здійснення ефективної роботи у боротьбі зі злочинністю, зокрема, проводяться спільні дослідження й здійснюється контроль за їх реалізацією, робляться спроби проводити єдину антикримінальну політику.

Стосовно участі України в міжнародній співпраці щодо боротьби з організованою злочинністю необхідно зазначити, що вона має свою структуру, яка складається із двостороннього, регіонального й універсального співробітництва [9; с. 184–189].

При цьому двостороннє міжнародне співробітництво забезпечується договорами між Україною й окремими іноземними державами про взаємну правову допомогу, видачу злочинців, передачу засуджених осіб для відбування покарання. На регіональному рівні міжнародне співробітництво дозволяє враховувати спільні інтереси держав конкретного регіону. На універсальному рівні міжнародне співробітництво України у сфері протидії злочинності здійснюється завдяки її участі у всесвітніх міжнародних організаціях.

В цілому участь України в міжнародному співробітництві щодо подолання організованої злочинності є обов'язковою, а наслідки її – очевидними. Тим більше, що останні події в Україні лише підкреслюють необхідність підвищення рівня міжнародної співпраці в цьому аспекті. Крім цього, для нашої держави участь у міжнародній співпраці щодо подолання організованої злочинності має велике значення ще й тому, що це є одним із завдань інтеграції України у світове співтовариство цивілізованих держав.

Список використаних джерел:

1. Войціховський А.В. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю як пріоритетний напрямок зовнішньої політики України / А.В. Войціховський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/558-kruminolog/14720-2011-01-18-23-51-56.html>.
2. Ляхов Є.Г., Троїцький С.В., Бадалін М.Б. Деякі питання міжнародного співробітництва держав із протидії злочинності (проблеми формування понятійного апарату) // Міжнародне право. – 2010. – № 4 (44). – С. 35–38.
3. Скулиш Є.Д. Загальнодержавна система протидії організованій злочинності: проблеми формування та функціонування / Є.Д. Скулиш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univer.km.ua/visnyk/509.pdf>.
4. Волеводз А.Г. Правовые и методические основы деятельности органов предварительного следствия России по розыску, аресту и обеспечению конфискации за рубежом денежных средств и имущества, полученных преступным путем : дисс. ... канд. юрид. наук / А.Г. Волеводз. – М., 1999. – 225 с.
5. Бастрыкин А.И. Взаимодействие советского уголовно-процессуального и международного права / А.И. Бастрыкин. – Л. : Изд-во Лен. ун-та, 1986. – 324 с.
6. Філянїна Л.А. Міжнародне співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю / Л.А. Філянїна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/oleg/Downloads/Nvdduvs_2012_2_56.pdf.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://stud.com.ua/44976/pravo/pravovi_organizatsiyni_osnovi_mizhnarodnoyi_politseyskoyi_spirvobitnitstva.
8. Жаровська Г.П. Міжнародно-правові засади боротьби з транснаціональною злочинністю: проблеми й перспективи / Г.П. Жаровська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intllegalmanac.net/v6/13.pdf>.
9. Лупу А.А. Международное уголовное право : учебное пособие / А.А. Лупу, И.Ю. Осыкина. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2012. – 312 с.